

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/78480>

Please be advised that this information was generated on 2021-06-22 and may be subject to change.

één uitzondering na: Breman), marketing, onderzoek en ontwikkeling, en personeelsbeleid niet besproken worden.

Enigszins storend is dat de op zich prijzenswaardige populairwetenschappelijke benadering een hoog 'beamergehalte' heeft gekregen. Het betreft dan slogans: 'een familiebedrijf heb je niet gekregen van je ouders, maar in bruikleen van je kleinkinderen' (p. 237), open deuren: 'educatie is een kwestie van volhouden' (p. 265) en metafoorjargon: 'ervaren klankbord verlengt de polsstok' (p. 240). Typerend in dit verband is de volgende uitspraak (p. 275): 'Het criterium voor synergie is de geboorte van mooie dingen, wat daaronder verstaan wordt, bepaalt elke familie zelf.' 'Het' blijft dus in de familie, waardoor ondanks een veelvoud van verzamelde informatie de vraag blijft liggen: wat is nou precies succesvol en waarom?

Nog even wachten dus op een echte Peters & Watermanpublicatie over dat boeiende fenomeen van familiebedrijf. Maar een begin is er, en pioniersarbeid krijgt vaak een vervolg; zo leert menig familiebedrijf.

Wout Buitelaar

Amsterdam Business School, Universiteit van Amsterdam

*Piet Verschuren (2008). **Probleemanalyse in organisatie- en beleidsonderzoek**. Amsterdam: Boom Onderwijs. ISBN 978 90 473 0087 8, 224 p., € 29,50*

Het onderhavige boek over probleemanalyse vormt het eerste deel van een drieluik over de methodologie van praktijkgericht onderzoek. De delen twee en drie verschijnen in 2009 en 2010 en behandelen respectievelijk het ontwerpen en het uitvoeren van praktijkgericht onderzoek. Verschuren, hoogleraar onderzoeksmethodologie aan de faculteit Managementwetenschappen van de Radboud Universiteit Nijmegen, heeft een groot aantal publicaties over onderzoeksmethodologie op zijn naam staan. Hij legt zich vooral toe op de methodologie van onderzoeksontwerp, probleemstelling en probleemanalyse. Een van zijn centrale stellingnamen is, dat het object van onderzoek bepaalt van welk areaal aan methoden en procedures de onderzoeker gebruikmaakt. Hij schaaft zich daarmee onder de groep wetenschapsbeoefenaars die men aanduidt als methoderelativisten.

Aanleiding voor het schrijven van een afzonderlijk boek over probleemanalyse is zijn terechte constatering dat veel onderzoek blijft steken in een gebrekkige probleemformulering. Dat vertaalt zich uiteindelijk ook in de maatschappelijke betekenis, validiteit en betrouwbaarheid van de eindresultaten. Er bestaat in veel praktijkgerichte onderzoeksprojecten een aanzienlijke kloof tussen inzicht in de feitelijke en de gewenste situatie. De auteur benut deze tegenstelling als uitgangspunt en leidraad voor zijn boek.

Het boek bestaat uit een zestal elkaar logisch opvolgende hoofdstukken. Allereerst wordt de structuur van problemen besproken. Vervolgens passeren verschillende analysemodellen en interventiemodellen de revue. Daarna staat Verschuren stil bij de vraag wat een probleem nu eigenlijk is en waarom het een probleem is. Het boek wordt afgesloten met een hoofdstuk over de interventiecyclus en een hoofdstuk over de ontwerpcyclus. Al met al vormt het boek een vrijwel volledige en tamelijk gedetailleerde methodologie voor het analyseren van handelingsproblemen, als eerste fase voor een praktijkgericht onderzoek.

Een probleem wordt gedefinieerd als een bepaalde on vervulde behoefte of wenselijkheid die enige prioriteit heeft om te worden opgelost. Er blijken verschillende soorten problemen, niet zelden in combinatie met elkaar, voor te komen. Zo is een probleem tegelijkertijd een handelingsprobleem en een kennisprobleem. Daarnaast kan men een onderscheid maken tussen absolute en relatieve problemen, tussen normatieve en instrumentele problemen en tussen verbeterproblemen en constructieproblemen.

De al dan niet problematische werkelijkheid kan vervolgens afhankelijk van het beoogde doel in beeld worden gebracht met behulp van verschillende analysemodellen en interventiemodellen. Analysemodellen kunnen worden onderscheiden in conceptmodellen en confrontatiemodellen. Interventiemodellen zijn op hun beurt te onderscheiden in causale modellen (verreweg het meest voorkomend in de wetenschappelijke literatuur), finale en procesmodellen. De laatste modellen zijn bedoeld om de mens en zijn omstandigheden te verbeteren. Analysemodellen zijn vooral bedoeld voor een logische analyse. Verschuren staat uitgebreid stil bij al deze modellen, mede aan de hand van inzichtelijke schema's.

De auteur besteedt in de context van zijn behandeling van de analyse van problemen ook aandacht aan het zeer veel voorkomende probleem van de overhaaste opdrachtgever en de mogelijke gevolgen daarvan. Bij het formuleren van een probleem denkt de opdrachtgever niet zelden in termen van oplossingen en staat deze te weinig stil bij de fasen die voorafgaan aan het oplossen van problemen. Dit noemt de auteur horizontale overhaasting. Daarnaast komt het regelmatig voor, dat de opdrachtgever de neiging niet kan onderdrukken om op de stoel van de onderzoeker te gaan zitten. Dit wordt aangeduid als verticale overhaasting. Het zal duidelijk zijn dat overhaasting de kwaliteit van het onderzoek niet ten goede komt en zo veel mogelijk moet worden voorkomen.

In het laatste deel van zijn boek verschuift de aandacht naar het verbeteren van probleemsituaties en naar het ontwerpen (constructie) van prototypes of bijvoorbeeld ook instrumenten waarmee praktijkproblemen kunnen worden opgelost. Vanuit mijn eigen optiek als toegepast onderzoeker, is dit het meest interessante onderdeel van het boek. Verschuren laat in detail zien aan welke voorwaarden moet zijn voldaan om tot verbetering van een probleemsituatie te komen, dan wel hoe een materieel of immaterieel prototype te ontwerpen. Zijn aanwijzingen voorkomen een te oppervlakkige verbeter- of constructieaanpak. Zo bestaat een interventiecyclus uit zes verschillende fasen, te weten: probleemdefiniëring, diagnose, oplossingsvoorwaarden, interventieplan, uitvoering en evaluatie. Datzelfde geldt voor de ontwerpcyclus. Deze bestaat uit aanzet/doelstelling, het formuleren van ontwerpeisen en ontwerp assumpties, het formuleren van structurele specificaties, het maken en testen van een prototype, implementatie en opnieuw evaluatie. Op elk van de onderscheiden fasen wordt dieper ingegaan. Interessant is ook de formulering van vier criteria die in acht moeten worden genomen bij productevaluatie. Dit zijn achtereenvolgens verandering, doelbereiking, effectiviteit en efficiëntie. De laatste twee zijn duidelijk meer ambitieus dan de eerste twee, maar kunnen nooit worden bereikt zonder te hebben voldaan aan de eerste twee criteria.

Samenvattend heeft Verschuren een helder en veelomvattend boek geschreven, dat zijn diensten vooral zal bewijzen voor wetenschappelijk onderzoekers. Praktijkonderzoekers zullen zich zeer waarschijnlijk laten afschrikken door het sterk analytische en wetenschappelijke karakter van het boek. De auteur lijkt zich ondanks de focus van het boek op het in opdracht van derden uit te voeren praktijkonderzoek, voornamelijk

te richten op zijn academische collega's. Het is daarom aan te bevelen dat de auteur zijn rijke kennis van de materie nog eens afzonderlijk vertaalt naar een beknopte gereedschapskist of receptuur die direct bruikbaar is voor praktijkonderzoekers en consultants. Een tweede punt van kritiek is dat het boek sterk technisch van karakter is. Het beperkt zich tot het puur uiteenleggen en verhelderen van een probleemanalyse in organisatie- en beleidsonderzoek. Daardoor blijft positionering of debat met concurrerende benaderingen, zoals de in beleidsonderzoek zeer populaire benadering van Pawson & Tilly of de meer narratieve benadering van beleidsevaluatie, achterwege. Niettemin is het boek van Verschuren een aanwinst voor de methodologische onderzoeksliteratuur in ons land en kunnen we met belangstelling uitkijken naar het verschijnen van de twee overige delen van zijn trilogie.

Erik de Gier

Institute for Management Research, Radboud Universiteit Nijmegen

Binnengekomen

Boeken

G. Bombaerts & H. Martens (2009). *De hofnar en de kanarie onderweg. Leeftijdsbewust personeelsbeleid als antwoord op vergrijzing en ontgrijzing*. Mechelen: Wolters Kluwer Belgium. ISBN 978 90 4651 998 1, € 68,90.

V. van den Doel, J. Eikelboom, A. Roffel & J. Zoon (red.) (2009). *Gespreksvoering in de juridische praktijk*. Bussum: Coutinho. ISBN 978 90 469 0127 4, € 29,50.

M. Dozy (2008). *'Het is altijd het beroep van de toekomst geweest.'* *De beroepsontwikkeling van het opbouwwerk*. Zutphen: Walburg Pers. ISBN 978 90 5730 618 1, € 35.

P. Houben (2009). *Interactief levensloopbeleid. Vensters en gereedschap om de tweede levenshelpt vorm te geven*. Amsterdam: Uitgeverij SWP. ISBN 978 90 6665 978 0, € 24,95.

C. Snijders & F. Tazelaar (2009). *Klupschaatsen in management*. Leidschendam: Uitgeverij Quist. ISBN 978 90 77983 43 0, € 29,50.